

12 dec Trainen (4) & bewustzijn 1

Inleiding

Hoe verwerf je competentie? We namen Epke Zonderland en Theo Olof als voorbeelden (zie: 12 sep). Het antwoord was 10.000 uur trainen.

Is dat alles? Nee natuurlijk! De structuur van de training is belangrijk en het aanbod moet passen bij een niveau van bewustzijn.

Wij stonden stil bij enkele voorbeelden en kenmerken van structuur (zie 12 okt & nov 12). Nu gaan we in op de rol van bewustzijn bij ervaringsleren.

Vormen van bewustzijn

Voor het gemak onderscheiden we twee vormen van bewustzijn: de dingen die je aanvoelt en de dingen die je begrijpt. Vroeger hoorde ik wel eens: "Mensen kunnen beter geloven dan begrijpen." Je hebt niet veel fantasie nodig om achter die uitspraak een tweede te zetten: "Zei de baron tegen de geestelijke, hou jij ze dom, dan hou ik ze arm."

We hebben vanwege politieke correctheid en morele verwerpelijkheid de neiging om de mogelijke werkelijkheid achter de uitspraken te negeren. Dat is een 'beetje dom' omdat je de werkelijkheid maar beter onder ogen kunt zien.

Er is een uitspraak die veel lijkt op de eerste hierboven: "Je moet eerst iets ervaren voordat je het kunt begrijpen." Dit is beslist zo bij een verliefdheid. Maar niet bij het beeld van een dynamische kosmos (waarbij de aarde draait en niet stil staat).

Sommige van de uitspraken hebben soms werking en soms niet. Dat hangt van het onderwerp af, maar ook van het domein van bewustzijn van iemand. Hier gaan we dieper op in.

Domeinen van bewustzijn

Om het bewustzijn te begrijpen zou je kunnen kijken naar de dingen die mensen tijdens hun carrière gaan aanvoelen en begrijpen¹. Daarbij kan worden gekeken naar de fasen die iemand doorloopt (opleidingen en werkkringen) en de niveaus die hij daarbij bereikt. Psychoanalisten kijken naar de psychologische ontwikkeling en enkelen naar de ontwikkeling van identiteit. Kegan² hoort bij de laatste. Zijn invalshoek is interessant, omdat hij een plaats geeft aan gedrag dat je van jezelf weet en gedrag dat anderen aan je zien. Dat kan verklaren dat je sommige dingen aanvoelt (anderen zien je iets doen dat je zelf niet in de gaten hebt) en andere dingen weet (waarvan je kunt aangeven dat je het wilde en deed). Dit model kan verklaren wat reflectie doet (o.a. dingen die wel in je hoofd zitten, maar niet bewust, naar voren halen). En het geeft ook aan dat een leraar behalve de uitleg van stof, ook nog wat te bieden heeft bij het herkennen van de onbewuste gedragingen bij leerlingen.

Kegan onderscheidt vijf domeinen van bewustzijn:

1. Impulsief domein, 2 - 6 jarigen
Bewust: dingen en mensen namen geven
Intuïtief: reageren op impulsen en percepties
2. Instrumenteel domein, 7 - 10 jarigen, ook adolescenten en enkele volwassenen
Bewust: namen geven en reageren op impulsen en percepties: een autonome persoon
Intuïtief: gevoelsmatig doel-/middelrelaties benutten voor eigen behoeften
3. Interpersoonlijk domein, de oudere adolescent en de meeste volwassenen
Bewust: namen geven, reageren op impulsen en percepties, en doel-/middelrelaties benutten
Intuïtief: interpersoonlijk en zelfbewust optreden.
4. Zelfsturend domein, 20% van de volwassenen, 50% van hoger opgeleiden
Bewust: namen geven, reageren op impulsen en percepties, doel-/middelrelaties benutten, en interpersoonlijk en zelfbewust optreden: een zelfstandige persoon
Intuïtief: handelt vanuit eigen identiteit en waarden systeem en neemt standpunten in
5. Transformerend domein, slechts enkele volwassenen na hun 40e jaar
Bewust: namen geven, reageren op impulsen en percepties, doel-/middelrelaties benutten, interpersoonlijk en zelfbewust optreden en handelt vanuit eigen identiteit en waarden systeem en neemt standpunten in: een inspirerende persoon
Intuïtief: leeft met verschil van ideologie, streeft vanuit meerdere waardensystemen naar oplossingen.

Wat in een voorgaand domein intuïtief is, wordt daarna bewust. In een domein kunnen we situaties bewust mee maken, enkele dingen extra aanvoelen en weer andere dingen kunnen ons volledig ontgaan.

Ontwikkelingskansen zitten natuurlijk op de grensvlakken. Iets wat we begrijpen verder analyseren. En, iets wat we aanvoelen, leren begrijpen. En, iets dat we nog niet aanvoelen, meemaken.

Conclusie

We concludeerden al dat training in kleine haalbare stappen en passend bij de behoefte moet worden opgezet. Daarbij is regie nodig omdat een leerling, vanuit psychologisch oogpunt maar voor een deel zicht heeft op zijn opties en behoefte. Het computerondersteund onderwijs lijkt vooral goed te werken om de dingen die leerlingen al begrijpen te verdiepen. En de praktijk is vooral nodig om wat leerlingen (nog niet) aanvoelen, mee te maken.

Hoe een leraar daar mee om kan gaan bij training is het volgende onderwerp.

Verwijzingen naar *Gereedschap* kunnen gevonden worden op de sitemap: www.raccent.nl/site.php?pagina=sitemap

¹ Hugh Gunz & Maury Peiperl (2007) *Handbook of Career Studies*. London: Sage Publications.

² Kegan (1994) *In over our heads. The mental demands of modern life*. Cambridge (MA) Harvard University Press.